

Наталія Сергіївна РУЧИНСЬКА

кандидат педагогічних наук,
кафедра економічної кібернетики і математичного моделювання,
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: ruchinska@mnaue.edu.ua

Олена Дмитрівна КУЧЕР

здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальності «Публічне управління і адміністрування»,
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: kucherld@outlook.com

**ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

Ручинська Н. С. Оцінка та управління витратами сільськогосподарського підприємства [Текст] / Наталія Сергіївна Ручинська, Олена Дмитрівна Кучер // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 3. – С. 176-185. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. У статті розглянуто економічну сутність витрат на виробництво продукції сільськогосподарського підприємства. Витрати є важливим аспектом економічної стійкості, конкурентоспроможності та ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства. Це викликає необхідність підтримки оптимального рівня витрат, що є основною умовою виживання й розвитку сільськогосподарського підприємства. Управління витратами стає важливим інструментом досягнення підприємством високого економічного результату, що підтверджує численна кількість науково обґрунтованих концептуальних конструкцій, методів і моделей системи управління.

Метою статті є узагальнення теоретичних і методичних положень, розробка на їх основі практичних рекомендацій щодо формування раціональних витрат на виробництво продукції.

Результаті. Стратегічне управління дає змогу харчовим підприємствам швидко адаптуватися до змін кон'юнктури ринку й оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища. Це завдання стає все більш важливим, оскільки в сучасних умовах та у зв'язку із членством України в СОТ, багато українських промислових підприємств зазнають труднощів у конкурентній боротьбі, що негативно позначається на ефективності їх виробничо-господарської діяльності й економічному стані в цілому.

Висновки. Проведено оцінку техніко-економічного стану підприємства СТОВ «Промінь». Проаналізовано витрати сільськогосподарського підприємства на виробництво продукції. Запропоновано економіко-математичну модель по оптимізації витрат на виробництво, мета якої полягає в максимізації виручки для досліджуваного підприємства при умові максимального використання побічної продукції, заміни мінеральних добрив органічними, не зменшивши обсяги виробництва і при максимальному використанні ріллі й тваринницьких приміщень.

Ключові слова: оцінка витрат, управління витратами, собівартість продукції, сільськогосподарське підприємство.

Natalia RUSHINSKA

PhD of pedagogical sciences,
Department of Economic Cybernetics and Mathematical Modeling,
Mykolaiv National Agrarian University

Olena KUCHER

Higher Education Officer OS «Master», specialty «Public Management and Administration»,
Mykolaiv National Agrarian University

ASSESSMENT AND COST MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Abstract

Introduction. *The article deals with the economic essence of the costs of agricultural enterprises production. Costs are the important aspect of the economic sustainability, competitiveness and efficiency of the agricultural enterprise. Is a necessity for the maintenance of an optimal level of costs, which is a prerequisite for the survival and development of an agricultural enterprise. Cost management is a very important tool for achieving a high economic performance by the enterprise, as it's evidenced by the numerous scientifically based conceptual structures, methods and models of the management system.*

The purpose of the article is a synthesis of theoretical and methodological provisions, the development of practical recommendations for the formation of rational production costs.

The result. *The strategic management allows food companies to quickly adapt to changing market conditions and respond promptly to changes in the internal and external environment. This task becomes more and more important, as in today's conditions, and in connection with Ukraine's membership in the WTO, many Ukrainian industrial enterprises experience difficulties in the competitive struggle, which negatively affects the efficiency of their production and economic activity and the economic situation in general.*

Conclusions. *The estimation of the technical and economic condition of the enterprise «Promin» was conducted. The costs of the agricultural enterprise for the production are analyzed. The economic-mathematical model for optimization of production costs is proposed, the purpose of which is to maximize revenues for the investigated enterprise, provided the maximum use of by-products, the replacement of mineral fertilizers with organic, without reducing production volumes and with the maximum utilization of arable land and livestock facilities.*

Key words: *cost estimation, cost management, cost of production, agricultural enterprise.*

JEL classification: Q 14

Вступ

В сучасних умовах господарювання актуальність питань, пов'язаних із зниженням витрат сільськогосподарських підприємств, значно зростає. Витрати є важливим аспектом економічної стійкості, конкурентоспроможності та ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства. Це викликає необхідність підтримки оптимального рівня витрат, що є основною умовою виживання й розвитку сільськогосподарського підприємства. Управління витратами стає важливим інструментом досягнення підприємством високого економічного результату, що підтверджує численна кількість науково обґрунтованих концептуальних конструкцій, методів і моделей системи управління.

Дослідженням проблем управління витратами на підприємстві займалися багато вчених як у нашій країні, так і за кордоном. У своїх роботах різні аспекти проблеми висвітлювали науковці Бондарчук О. М., Голобородько Б. Ю., Давидович І. Є., Іщенко М. І., Король Г. А., Кудінов Е. О., Партин Г. О., Попов О. С., Саблук П. Т., Чернецька О. В., Шутько Т. І. [1–10]. Не дивлячись на це, дослідження науковців не

охоплюють усіх питань щодо розробки системи управління витратами й прийняття управлінських рішень.

Мета та завдання статті

Метою роботи є узагальнення теоретичних та методичних положень і на їх основі розробка практичних рекомендацій щодо формування раціональних витрат на виробництво продукції. У межах досягнення мети виокремлено такі завдання:

- дослідити економічну сутність витрат на виробництво продукції сільськогосподарського підприємства;
- узагальнити теоретичні та методичні положення щодо формування раціональних витрат на виробництво продукції;
- запропонувати оптимізаційну модель максимізації виручки для досліджуваного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним з елементів цілісної системи управління є управління витратами підприємств й організацій. Раціональне управління витратами є запорукою фінансової стабільності й стійкості у роботі вітчизняних товаровиробників. Недооцінка ролі управління витратами зумовлює значні витрати підприємств та організацій, що у кінцевому випадку негативно впливає на рівень виробничих витрат і на показники економічної ефективності господарювання.

Управління витратами слід розглядати як сукупність чітко виражених процесів, яким властиві взаємозв'язки та безперервність здійснення [7]. На думку О. Попова управління витратами – це розробка й реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування й регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей [9]. Управління витратами можна охарактеризувати як процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями й носіями та постійного контролю рівня витрачання ресурсів, стимулювання економії. На сільськогосподарських підприємствах управління витратами є важливим засобом побудови системи обліку витрат з врахуванням тактичних і стратегічних цілей керівництва. Воно передбачає систематичний моніторинг фактичних витрат і їх поведінки під дією як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, прийняття рішення щодо покращення структури собівартості продукції [7].

Собівартість виступає одночасно і економічною основою, і нижньою межею ціни. В свою чергу, собівартість залежить від обсягів виробництва, урожайності, вартості одиниці виробничих ресурсів і рівня оплати праці. Обсяги виробництва повинні узгоджуватися з можливостями ринку, його місткістю відносно окремих товарів чи їх груп [10].

Розглянемо процес формування виробничих витрат на сільськогосподарському підприємстві. Описати механізм формування витрат – значить відшукати безпосередні чинники, які впливають на масу витрат, а також дати якісну й кількісну характеристику цього впливу. Характерними особливостями сільського господарства є його сезонний характер, незбігання робочого періоду з періодом виробництва, сезонне, а іноді одноразове надходження продукції. В рослинництві це майже загальне правило. Виробництво починається за рік чи два до моменту реального надходження продукції. Початок процесу виробництва можна розглядати як початок виконання виробничої програми відповідної галузі – рослинництва або тваринництва.

Виробнича програма є планом використання ресурсів для одержання певного обсягу продукції і має багато параметрів. В рослинництві це посівні площі, обсяги застосування технологічних матеріалів, необхідна кількість силових і робочих машин, робочої сили. Очевидно, було б правомірним шукати зв'язок суми витрат з названими параметрами виробничої програми. І такий зв'язок справді існує. Багато витрат

рослинництва залежать від площі оброблюваної землі. Практично до них відносяться витрати пального на лущення стерні, оранку, культивування, боронування й інші агротехнічні заходи. З площею пов'язана і кількість використовуваних технологічних матеріалів: насіння, добрив, засобів захисту рослин. При відрядній оплаті праці, коли для її нарахування працівникам використовуються норми виробітку, загальна кількість витрачених людино-годин щодо тієї чи іншої культури також залежить від посівної площі. Те ж саме можна сказати про воду для зрошення та й кількість самої техніки для обробітку. Проте і в цьому випадку слід звернутись саме до механізму нарахування амортизації. Можна констатувати саму загальну залежність кількості техніки від посівної площі. Але для конкретного господарства цей парк машин відносно стабільний. Загальна ж сума амортизації безпосередньо залежить від балансової вартості машин (будівель, споруд) і норм амортизаційних відрахувань, а не посівної площі. Тобто з посівною площею пов'язане використання тих ресурсів, що нормуються на одиницю площі (праці, добрив, засобів захисту рослин, поливної води), з поголів'ям тварин на 1 голову або 1 ц продукції (праці, кормів, захисту тварин).

Проте для технологічних матеріалів це справедливо лише як для носіїв певної агротехнологічної функції. Так в рослинництві з добривами необхідно внести потрібну кількість поживних речовин; вагова норма посівного матеріалу повинна містити необхідну кількість життєздатного насіння; засоби захисту рослин безпосередньо або в робочому розчині мають бути достатніми для знищення шкідників, хвороб чи бур'янів. Але й самі технологічні матеріали як фізична маса також потребують витрат на їх підготовку, вивезення в поле, навантаження, розвантаження тощо. З цих позицій їх також є правомірно розглядати як фактори формування витрат. У відповідності з діючими правилами охорони праці спеціальний одяг та взуття видаються за нормами на одного працівника, що дає підстави розглядати кількість працівників також як один із безпосередніх чинників суми витрат.

Щодо продукції рослинництва, то вона починає формувати витрати лише тоді, коли з'явиться окремо як фізична маса. Звичайно, існують норми витрат поживних речовин добрив у розрахунку на одиницю врожаю продукції. Але вони скоріше статистичні, аніж функціональні. Тобто, валовий збір у рослинництві залежить від кількості внесених добрив статистично, але з певною ймовірністю. Тому в практичному плані в господарських розрахунках кількість добрив доцільніше розглядати як похідне від площі, а не від кількості продукції [11].

Таким чином, поглиблений аналіз механізму формування витрат в рослинництві показує, що чинниками їх загальної суми щодо окремої культури правомірно й доцільно вважати параметри виробничої програми: площу, технологічні матеріали, працівників, продукції. Ці чинники прямо пропорційно формують витрати і є підстави вважати їх змінними.

При проведенні оцінки витрат на виробництво використовують метод групування, індексний метод, ланцюгових підстановок, кореляційно-регресивний та інші. Головним завданням аналізу витрат на виробництво є оцінка рівня собівартості, виявлення й розрахунок впливу чинників на зміну витрат, на виробництво, виявлення резервів, невикористаних можливостей, нераціональних запасів і витрат.

Для вирішення цих задач в процесі проведення аналізу необхідно:

- оцінити структуру витрат;
- абсолютні і відносні відхилення витрат у звітному періоді порівняно з попереднім, а для статей витрат – відхилення порівняно з плановим завданням;
- відносний вплив кожного елемента (статті) на загальну зміну витрат (собівартості).

Розглянемо сільськогосподарське підприємство СТОВ «Промінь», засноване у 2001 році, яке спеціалізується на молочно-зерновому виробничому напрямі. Метою

діяльності підприємства є ведення високоефективного виробництва сільськогосподарської продукції. Господарство добре забезпечене комплексом сільськогосподарської техніки, яка дає можливість вчасно, в оптимальні терміни виконувати всі операції технологічних процесів і надавати послуги іншим господарствам області та району.

Витрати на виробництво в СТОВ «Промінь» пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських культур й утриманням тварин. Зміни в технологіях, нові сорти та племінна справа потребують постійної уваги. Вивчення та оцінку витрат на виробництві ми розпочнемо із розрахунків витрат в цілому по сільськогосподарському підприємству (табл. 1).

Таблиця 1. Розмір, склад та структура витрат на виробництво продукції сільськогосподарського підприємства

Елементи витрат	2015		2016		2017		2017 до 2015, %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Витрати на оплату праці	7276,30	4,12	7167,00	4,64	8410,20	7,06	115,58
Відрахування на соціальні заходи	2027,10	1,15	2021,00	1,31	111,90	0,09	5,52
Матеріальні затрати - всього	151014,6	85,42	128688,00	83,24	96433,60	80,91	63,86
у тому числі:							
насіння та посадковий матеріал	4370,00	2,47	3747,00	2,42	5447,60	4,57	124,66
корми	38461,00	21,76	49607,00	32,09	38560,10	32,35	100,26
з них покупні	1059,00	0,60	18942,00	12,25		0,00	0,00
інша продукція с/г	4076,80	2,31	1080,00	0,70	1607,60	1,35	39,43
мінеральні добрива	7038,00	3,98	3567,00	2,31	5993,50	5,03	85,16
пальне і мастильні матеріали	26069,00	14,75	20457,00	13,23	9294,90	7,80	35,65
електроенергія	6362,00	3,60	6002,00	3,88	4274,00	3,59	67,18
запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту	60633,00	34,30	39002,00	25,23	25631,30	21,51	42,27
оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати	4004,80	2,27	5226,00	3,38	5624,60	4,72	140,45
Амортизація	7172,00	4,06	7345,00	4,75	9435,60	7,92	131,56
Інші операційні витрати	9292,00	5,26	9380,00	6,07	4792,00	4,02	51,57
у тому числі:							
орендна плата за земельні частки	9292,00	5,26	9292,00	6,01	4792,00	4,02	51,57
Усього витрат	176782,0	100,0	154601,0	100,0	119183,3	100,0	

Джерело: розраховано за даними форм статистичної звітності СТОВ «Промінь»

За досліджуваний період витрати на виробництво в сільськогосподарському підприємстві мають чітку тенденцію до скорочення. Так, якщо в базисному 2015 році в цілому по підприємстві становили 176,7 млн. грн. то у 2016 році 154,6 млн. грн., а у 2017 році 119,2 млн. грн. Такі зміни відбулися за рахунок змін в розрізі статей витрат. Тут збільшення витрат відбулося по статті оплати праці (15%) насіння та посадкові матеріали (на 24%), виконання робіт сторонніми організаціями (40%), амортизація (31%). Пояснити такий стан речей по статті оплати праці можна в першу чергу тим, що за останні три роки декілька разів збільшувався рівень мінімальної оплати праці. Це привело не лише до збільшення абсолютної величини по даній статті але і росту її питомої ваги в загальній сумі витрат з 4,12% до 7,06%.

Сума витрат пояснюється тим, що частина робіт виконується по договорах з приватними фірмами, які мають високоефективну сучасну техніку зі шлейфом сільськогосподарського інвентаря до них. Це підтверджує ще і той факт, що за період дослідження скоротились витрати на паливо-мастильні матеріали в 2,8 рази. І це в той час, коли вартість пального постійно зростає. На нашу думку, такий підхід можна вважати раціональним.

Вивчення проведених розрахунків показує, що по всіх культурам, які використовують у господарстві, має місце зростання витрат на оплату праці й вартість добрив. У більшості культур фонд оплати праці виріс майже в 4 рази. Звертає на себе увагу збільшення в рази витрат на добрива, внесені під соняшник. Як пояснили агрономи, зроблено це в розрахунку на післядію добрив і компенсацію використаних поживних речовин із ґрунту цією рослиною.

Аналізуючи розрахунки не можна не звернути увагу на різке збільшення витрат на насіння кукурудзи. Придбане насіння гібридного сорту «Ірис» з потенційною врожайністю 140 ц/га. Під цю культуру внесено рекомендовану систему добрив, що привело до росту статті, але через несприятливі погодні умови урожайність кукурудзи на зерно дещо підвищилась, але не настільки щоб зменшити собівартість.

Розрахунки в табл. 2–3 проведені з використанням методичного прийому ланцюгових підстановок, показують, що збільшення витрат на мінеральні добрива не окупилися не лише по кукурудзі на зерно, але і по соняшнику та сої.

Таблиця 2. Розрахунок впливу вартості мінеральних добрив на зміну витрат по статті мінеральні добрива

Культури	Площа, га		Урожайність, ц/га		Вартість добрив в розрахунку на 1 ц продукції, грн	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
пшениця	1730	1360	31,26	46,84	0,022	0,019
кукурудза на зерно	1145	1510	36,06	56,17	0,019	0,028
ячмінь	963	619	27,70	39,66	0,025	0,023
соняшник на зерно	861	569	28,92	41,35	0,024	0,026
соя	426	433	14,45	18,39	0,031	0,095

Таблиця 3. Розрахунок впливу вартості мінеральних добрив на зміну витрат по статті мінеральні добрива (продовження)

Культури	Вартість мінеральних добрив, тис. грн.				Відхилення			
	2016	У1	У2	2017	загальне	в т.ч. за рахунок факторів		
						I	II	III
пшениця	1206,00	948,069	1420,59	1204,20	-1,80	-257,93	472,524	-216,39
кукурудза на зерно	796,00	1049,75	1635,22	2402,40	1606,40	253,75	585,477	767,18
ячмінь	670,00	430,665	616,746	554,40	-115,60	-239,34	186,081	-62,35
соняшник на зерно	600,00	396,516	567,033	613,20	13,20	-203,48	170,518	46,17
соя	192,00	195,155	248,318	755,30	563,30	3,15	53,1634	506,98

Джерело: розраховано за даними форм статистичної звітності СТОВ «Промінь»

Тобто, спостерігаємо, що витрати на добрива в господарстві мали темп росту вищий, ніж темп росту урожайності. Це підтверджено розрахованими індивідуальними індексами ціни та врожайності.

Поглиблюючи аналіз, ми розраховували вплив факторів на зміни по статті оплата праці в розрізі культур (табл. 4–5).

Таблиця 4. Розрахунок впливу факторів на зміну витрат по статті фонд оплати праці

Культури	Площа, га		Урожайність, ц/га		Оплата праці на 1 ц, грн.	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
пшениця	1730	1360	31,26	46,84	14	14
кукурудза на зерно	1145	1510	36,06	56,17	11	4
ячмінь	963	619	27,70	39,66	15	7
соняшник на зерно	861	569	28,92	41,35	15	8
соя	426	433	14,45	18,39	0,029	0,008

Таблиця 5. Розрахунок впливу факторів на зміну витрат по статті фонд оплати праці (продовження)

Культури	Оплата праці				Відхилення			
	2016	У1	У2	2017	загальне	в т.ч. за рахунок факторів		
						I	II	III
пшениця	739,00	580,948	870,496	915,30	176,30	-158,05	289,548	44,80
кукурудза на зерно	455,00	600,044	934,707	296,90	-158,10	145,04	334,664	-637,81
ячмінь	398,00	255,828	366,365	176,60	-221,40	-142,17	110,538	-189,77
соняшник на зерно	362,00	239,231	342,11	183,60	-178,40	-122,77	102,879	-158,51
соя	180,00	182,958	232,798	60,20	-119,80	2,96	49,8407	-172,60

Джерело: розраховано за даними форм статистичної звітності СТОВ «Промінь»

У 2017 році порівняно з 2016 роком (в порівнянні з 2015 роком) витрати на оплату праці при вирощуванні сільськогосподарських культур скоротились. Виключення складає оплата праці при вирощуванні пшениці, де вона дещо виросла. Для визначення впливу факторів на витрати на корми ми відібрали такі показники: поголів'я тварин, продуктивність тварин і вартість кормів у розрахунку на 1 ц продукції (табл. 6).

Таблиця 6. Розрахунок впливу вартості кормів на зміну витрат по статті корми

		Тваринництво	ВРХ	свині	молоко
Поголів'я	2016		1714,00	8229	1338
	2017		2137,00	8657	1459
Продуктивність	2016		3,25	1,16	115,14
	2017		3,05	1,16	116,43
Корми на 1 ц.	2016		1,48	1,469	0,177
	2017		1,22	1,162	0,112
Корми	2016		8227,00	14031	27276
	У1		10257,40	14760,8	29742,7
	У2		9647,95	14693,7	30076,5
	2017		7978,60	11623,7	18957,8
Відхилення	загальне		-248,40	-2407,3	-8318,2
	за рахунок	2030,35	2030,3500	729,77	2466,66
		-609,40	-609,4000	-67,084	333,794
		-1669,35	-1669,3500	-3069,99	-11118,66

Джерело: розраховано за даними форм статистичної звітності СТОВ «Промінь»

Як показали розрахунки у 2017 порівняно з 2016 роком загальна вартість кормів на утримання тварин в СТОВ «Промінь» скоротилась. Це скорочення відбулося за рахунок підвищення продуктивності тварин і формування оптимального раціону годівлі, що проявилось в скороченні вартості кормів у розрахунку на 1 ц продукції. Аналіз загальних витрат як в цілому по підприємству, так і в розрізі окремих видів продукції дозволяє зробити висновок, що в господарстві збільшення витрат у переважній частині відбувається за рахунок збільшення посівних площ та поголів'я тварин, що супроводжується значним ростом урожайності та продуктивності тварин. Для того щоб порівняти витрати підприємства і визначити рівень витрат досліджуваного підприємства серед інших господарств району, вважаємо за доцільно вивчити витрати в розрахунку на 1 га та на 1 ц.

Аналіз витрат на виробництво показав, що їх розмір, склад та структура залежить від видів продукції, яка виробляється, тобто спеціалізація й поєднання галузей. У зв'язку з цим, розроблено економіко-математичну модель і розраховано витрати на виробництво й реалізацію продукції.

Метою рішення оптимізаційної моделі ми поставили одержання максимальної виручки при умові максимального використання побічної продукції, заміни мінеральних добрив органічними, не зменшивши обсяги виробництва і по максимуму

використати рілля та тваринницькі приміщення.

В оптимізаційній моделі, реалізованій при використанні надбудови «Пошук рішення» (програми Microsoft Excel) ми ввели такі обмеження:

1. Обмеження по площі ріллі та рекомендованій структурі посівів x_j :

$$\sum_{j \in M_1} x_{ij} \leq S_i, \text{ де}$$

x_j – площа сільськогосподарської культури;

M_1 – множина сільськогосподарських культур;

S_i – площа ріллі;

j – індекс сільськогосподарської культури.

2. Обмеження по структурі посів:

$$\sum_{j \in H} x_j \geq \underline{b}_i$$

$$\sum_{j \in H} x_j \leq \overline{b}_i, \text{ де}$$

H – множина груп культур;

$\underline{b}_i, \overline{b}_i$ – нижня і верхня границі посівних площ по групах культур.

3. Обмеження по витратах ресурсів:

$$\sum_{j \in M_1} a_{ij} x_{ij} + \sum_{j \in M_2} a_{ij} x_{ij} \leq Q_i$$

$$i \in I_1$$

M_2 – множина сільськогосподарських тварин;

a_{ij} – витрати і види ресурсу на одиницю і види змінної;

I_1 – множина видів витрат.

4. Обмеження по забезпеченню тварин кормами:

$$\sum_{j \in M_1} a_{ij} x_j - \sum_{j \in M_2} a_{ij} x_j \geq Q_i$$

$$i \in I_2$$

I_2 – множина поживних речовин у раціоні годівлі.

$$\sum_{j \in M_{1h}} a_{ij} x_j \geq \sum_{j \in M_2} a_{ij} x_{j_i}$$

M_{1h} – множина груп кормів.

5. Обмеження по гарантованому виробництву:

$$q_{ij} x_j \geq Q_i$$

$$i \in M_3$$

M_3 – множина видів продукції що виробляється.

Цільова функція:

$$Z_{\max} \rightarrow \sum_{j \in M_1 M_2} c_{ij} x_{j_i}$$

c_j – грошова виручка з 1 га та 1 гол.

В результаті рішення моделі «Пошук рішення» було одержано оптимальні варіанти галузевої структури з раціональними витратами на виробництві.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Раціональне управління витратами є запорукою фінансової стабільності й стійкості у роботі вітчизняних товаровиробників. Недооцінка ролі управління витратами зумовлює значні витрати підприємств й організацій, що у кінцевому

випадку негативно впливає на рівень виробничих витрат і на показники економічної ефективності господарювання. У СТОВ «Промінь» за досліджуваний період витрати на виробництво мають чітку тенденцію до скорочення.

Аналіз загальних витрат по підприємству дає можливість стверджувати, що збільшення витрат у переважній частині відбувається за рахунок збільшення посівних площ і поголів'я тварин, що супроводжується значним ростом урожайності й продуктивності тварин.

Запропоновано оптимізаційну модель, мета якої полягає в максимізації виручки для СТОВ «Промінь» при умові максимального використання побічної продукції, заміни мінеральних добрив органічними, не зменшивши обсяги виробництва і при максимальному використанні ріллі й тваринницьких приміщень.

Список літератури

1. Бондарчук О. М., Голобородько Б. Ю. Моделювання показників ефективності діяльності підприємства в системі управління витратами. *EconomicsBulletin*, 2015, №1. С. 150–156.
2. Давидович І. Є. Управління витратами як напрям підвищення ефективності роботи підприємств і організацій. *Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні* [зб. наук. праць міжн. наук.-практ. конференції, Тернопільська академія народного господарства 1–2 червня 2001 року]. 2001. С. 17–20.
3. Іщенко М. І. Моделювання та прогнозування рівня поточних витрат на гірничо-збагачувальних комбінатах України. *Європейський вектор економічного розвитку*. № 2 (15), 2013. С. 114–123.
4. Король Г. А. Организация управления затратами на предприятиях различных масштабов деятельности. *Академічний огляд. Економіка та підприємництво*. Дн-ськ, 2006. №1. С. 123–126.
5. Кудінов Е. О. Механізм моделювання управління витратами торговельного підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 5 (61). С. 108–112.
6. Чернецька О. В. Економіко-математичне моделювання як засіб оптимізації структури витрат в сільськогосподарських підприємствах. *Економічні науки*. Серія «Облік і фінанси». Випуск 7 (25). Ч. 3. 2010. С. 457–465.
7. Шутько Т. І. Економічна сутність управління витратами підприємства. *Ефективна економіка* № 12, 2014. Електронний ресурс. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>
8. Партин Г. О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: Монографія. Київ : УБС НБУ, 2008. 219 С.
9. Попов О. Управління витратами. *Економічна енциклопедія: У 3-х томах*. Т.3. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.
10. Саблук П. Т., Карич Д. Я., Коваленко Ю. С. Витратно-ціновий аналіз у системі агромаркетингу. Київ : [б.в.], 1996. 136 с.
11. Шиян Д. В., Ульяновченко Н. В. Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах : монографія. Харків : Міськдрук, 2012. 204 с.
12. Лагодієнко В. В. Концептуальна модель розвитку регіонального агропромислового виробництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 1259-1262.

References

1. Bondarchuk, O. M. and Goloborod`ko, B. Yu. (2015). «Modeling of performance indicators of the enterprise in the system of cost management». *EconomicsBulletin*. no. 1. pp. 150–156.

2. Davy`dovy`ch, I. Ye. (2001). «Cost management as a way to increase the efficiency of enterprises and organizations». *Ekonomichni problemy` rozvy`tku budivny`cztva v Ukraini*. [Economic problems of construction development in Ukraine]. *Proceeding of Materials of sciences works of inter. sci. pract. conference*. 1–2 June 2001. Ternopil`s`ka akademiya narodnogo gospodarstva. pp. 17–20.
3. Ishhenko, M. I. (2013). «Modeling and forecasting of the level of current expenses at the ore mining and processing enterprises of Ukraine». *Yevropejs`ky`j vektor ekonomichnogo rozvy`tku*. no. 2 (15). pp. 114–123.
4. Korol', G. A. (2006). «Organization of cost management at enterprises of different scales of activity». *Akademichny`j oglyad. Ekonomika ta pidpry`emny`cztvo*. no. 1. pp. 123–126.
5. Kudinov, E. O. (2013). «The mechanism of modeling of management of expenses of a trading enterprise». *Naukovy`j visny`k Poltavskogo universy`tetu ekonomiky` i torgivli*. no. 5. (61). pp. 108–112.
6. Chernenec`ka, O. V. (2010). «Economic-mathematical modeling as a means of optimizing the structure of expenditure in agricultural enterprises». *Ekonomichni nauky`. Seriya «Oblik i finansy`»*. Issue 7 (25). Part. 3. pp. 457–465.
7. Shut`ko, T. I. (2014). Ekonomichna sutnist` upravlinnya vy`tratamy` pidpry`emstva. [The economic essence of the management of enterprise expenses]. *Efekty`vna ekonomika*. [Effective economy]. (electronic journal). no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>
8. Party`n, G. O. (2008). *Upravlinnya vy`tratamy` pidpry`emstva: konceptual`ni zasady`, metody` ta instrumentarij*. [Management of enterprise costs: conceptual foundations, methods and tools]. UBS NBU. Kiev. Ukraine.
9. Popov, O. (2002). *Upravlinnya vy`tratamy`*. *Ekonomichna ency`klopediya*. [Cost management. Economic Encyclopedia]. In 3 volumes. vol. 3. Vy`davny`chy`j centr «Akademiya». Kiev. Ukraine.
10. Sabluk, P. T. and Kary`ch, D. Ya., Kovalenko, Yu. S. (1996). *Vy`tratno-cinovy`j analiz u sy`stemi agromarkety`ngu*. [Cost-price analysis in the system of agromarketing]. N.p.
11. Shy`yan, D. V. and Ul`yanchenko, N. V. (2012). *Efekty`vnist` vy`trat u sil`s`kogospodars`ky`x pidpry`emstvax*. [Efficiency of expenditures in agricultural enterprises]. Mis`kdruk. Kharkiv. Ukraine.
12. Lagodiyenko, V. V. (2015). «Conceptual model of development of regional agro-industrial production». *Global`ni ta nacional`ni problemy` ekonomiky`*. no. 8. pp. 1259–1262.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2018 р.

Олександр Вікторович ДОРОФЄЄВ

кандидат економічних наук, доцент, Полтавська державна аграрна академія

**СУЧАСНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА**

Дорофєєв, О. В. Сучасні напрями забезпечення економічного розвитку суб'єктів аграрного виробництва [Текст] / Олександр Вікторович Дорофєєв // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 3. – С. 195-200. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Зміни економічного, соціокультурного, політичного характеру, що відбувалися в аграрному секторі економіки України протягом 1990-2018 рр. були обумовлені низкою причин, здійснювалися з дотриманням певних принципів і мали своїм наслідком як позитивні, так і негативні процеси і явища. Однак більш важливим з економічної точки зору є виявлення причинно-наслідкових зв'язків, що детермінують деструктивні процеси в аграрній сфері, оскільки отримані знання сприятимуть вдосконаленню системи управління суб'єктами аграрного виробництва.

Мета. Метою статті є аналіз трансформації системи управління суб'єктами аграрного виробництва з використанням методологічних основ теорії гармонізації.

Висновки. Таким чином, спрямовуючи механізми управління на розвиток аграрного сектора економіки, ми повинні забезпечити зміну кількісних його параметрів в заданому співвідношенні, що буде сприяти появі нової якості. З методологічної точки зору важливо уточнити – механізми управління повинні сприяти підтримці динамічної рівноваги системи аграрної економіки (її гомеостазу) або стаціонарності, тобто підтримці постійних змін параметрів системи, які, однак, повинні проходити в певних пропорціях (найбільш вірогідних, оптимальних, «золотих»), пошук яких не припиняється ні всередині системи, ні за її межами.

Ключові слова: аграрний сектор, принципи гармонізації, трансформація системи управління, механізми управління, гармонізація.

Oleksandr Viktorovych DOROFIEIEV

PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian Academy

**MODERN DIRECTIONS FOR THE PROVISION OF ECONOMIC DEVELOPMENT
OF AGRI-MANUFACTURING SUBJECTS**

Abstract

Introduction. The changes in the economic, socio-cultural, and political nature of the agrarian sector of Ukraine's economy during the period from 1990 to 2018 were due to a number of reasons, were carried out in compliance with certain principles and had as a consequence both positive and negative processes and phenomena. However, more important from an economic point of view is the identification of causal relationships that determine destructive processes in the agrarian sector, because the gained knowledge will contribute to improving the management system by actors in agrarian production.

The purpose. The purpose of the article is to analyze the management system transformation by subjects of agrarian production using the methodological foundations of the harmonization theory.

Conclusions. Thus, by directing control mechanisms on the development of the agrarian sector of the economy, we must ensure that its quantitative parameters are changed in a given ratio, which will contribute to the emergence of a new quality. From the methodological point of view,